

Översyn av den kommunala energi- och klimatrådgivningen

- Uppdrag 3 i Energimyndighetens regleringsbrev för
budgetåret 2015

ER 2015:14

Förord

Statligt stöd till kommunal energirådgivning är en företeelse med nästan 40-årig historia. Formerna har varierat under åren och fokus har skiftat alltefter behov och förutsättningar i samhället. Bestående under hela denna process har dock varit det uppenbara behovet och nödvändigheten av att verka i denna sfär. Då klimatfrågan aktualiserades i början av 2000-talet utvecklades den kommunala energirådgivningen till den kommunala energi- och klimatrådgivningen, en naturlig utveckling av ett framgångsrikt koncept.

Energimyndigheten har på uppdrag av regeringen utfört en översyn av energi- och klimatrådgivningen i syfte att vidareutveckla den samt öka samhällsekonomisk effektivitet. Detta har myndigheten tagit sig an genom en omfattande analysprocess där strävan har varit att bevara de funktionella och framgångsrika aspekterna och utveckla områden med potential och förändringsbehov.

Uppdraget redovisas i denna rapport med förhoppningen om att energi- och klimatrådgivningen fortsatt skall vara en dynamisk kraft i samhällsutvecklingen.

Anita Aspegren

Energimyndigheten 30 april 2015.

1 Sammanfattning

I regleringsbrevet för Energimyndighetens verksamhet 2015 tilldelades myndigheten ett uppdrag att komma med förslag avseende förändringar för energi- och klimatrådgivningen;

”Statens energimyndighet ska lämna förslag till utformning och inriktning på den kommunala energi- och klimatrådgivningen fortsatta arbete i syfte att öka den samhällsekonomiska effektiviteten. I myndighetens arbete ska hänsyn tas till tillämpliga EU-direktiv samt slutsatser från relevanta externa och interna utvärderingar beaktas. En slutrapport med konkreta förslag till revidering av förordningen (1997:1322) om bidrag till kommunal energi- och klimatrådgivning ska lämnas till Regeringskansliet (Miljö- och energidepartementet) senast den 30 april 2015.”

Denna rapport utgör Energimyndighetens svar på ovanstående uppdrag.

För att sätta de föreslagna förordningsförändringarna i en aktuell kontext redogör Energimyndigheten i denna slutrapport även för bakgrunden, generella utvecklingsbehov och för vilka förbättringar av verksamheten som har genomförts och planeras inom ramen för nuvarande förordning och uppdrag. Sist redogör Energimyndigheten för sitt förslag på förordningsförändringar som myndigheten bedömer behövs för att ytterligare stärka upp det pågående arbetet.

Energi- och klimatrådgivningen idag

Energi- och klimatrådgivningen har varit en väsentlig del av samhället i snart 40 år, formerna har varierat med tiden. Allmän folkbildning har praktiserats liksom mera specifika rådgivningsinsatser. Energi- och klimatrådgivning finns idag i 287 av Sveriges 290 kommuner. De flesta har rådgivningen i egen regi, men 39 procent har gått samman och tillhandahåller energi- och klimatrådgivningen enligt en samarbetsmodell.

Den främsta målgruppen för rådgivningen idag är hushållen men småföretagen har blivit en allt mer prioriterad målgrupp.

Kommunal energi- och klimatrådgivning utgör ett väl etablerat styrmedel genom informations- och rådgivningstjänster. För Energimyndighetens arbete med energieffektivisering som helhet utgör energi- och klimatrådgivning ett centralt verksamhetsområde. Förmedling av regionalt och lokalt anpassad information till målgrupperna öppnar vägar för reell energieffektivisering i samhället både genom att medborgare agerar genom ökad kunskap, men också för att ökad medvetenhet skapar bättre förutsättningar för att andra politiskt beslutade styrmedel ska accepteras och fungera bättre.

Rådgivningen spelar även en central roll för att uppfylla flera EU-direktiv som tillkommit långt efter att verksamheten startade, vilket förstärkt dess höga relevans. För att Sverige ska klara sina åtaganden enligt direktiven, är energi- och klimatrådgivarna mycket viktiga. Detta gäller framförallt Energieffektivitetsdirektivet (EED), Direktivet om byggnaders energiprestanda (EPBD2) och Förnybart direktivet. För till exempel uppfyllandet av artikel 7[1] i EED bedöms effekten av befintliga styrmedel behöva fördubblas. Den direkta effekten av energi- och klimatrådgivningen framförallt till uppfyllandet av artikel 7 är svårt att specificera, men rådgivningen bidrar till att förstärka de övriga styrmedlens effektivitet. Detta genom att öka tillgången till information och därmed minska informationsrelaterade marknadsmisslyckanden. Framförallt kan energi- och klimatrådgivningen bidra till uppfyllandet av andra artiklar i EED, vilket till och med skulle kunna vara grund för en utveckling och utökning av verksamheten. Energimyndigheten ser rådgivningen som en etablerad kanal att nyttja även för framtida direktiv, samt stöd för verkställandet av andra relevanta politiska beslut och bidrag till hushåll eller företag.

Energimyndigheten ger idag bidrag till kommuner för kommunal energi- och klimatrådgivning. Bidragets storlek varierar från kommun till kommun, beloppet är knutet till antalet innevånare. Energimyndigheten stödjer även verksamheten genom utbildning, årliga konferenser, produktion av tryckt material, information via webbplatsen, nyhetsbrev samt stöd till regionala energikontor för samordning av den lokala rådgivningen.

En undersökning av SCB på Energimyndighetens uppdrag (bilaga 2) visar att kännedomen om den kommunala energi- och klimatrådgivningen hos småhusägare är 30 %. Nära 70 % i samma målgrupp anser att det är ganska eller mycket viktigt med tillgång till en oberoende energi- och klimatrådgivning. Undersökningen påvisar även att råden har haft betydelse för en dryg tredjedel av småhusägarna vid investeringsbeslut.

Pågående förändringsprocess

Under 2013 initierade Energimyndigheten en process vars syfte var att ta ett helhetsgrepp om den kommunala energi- och klimatrådgivningen. En central del i processen handlar om att inta ett förhållningssätt vilket klarar av att bevara eller stärka de framgångsfaktorer som finns samtidigt som det genomförs behövliga förbättringar i verksamheten. De huvudsakliga framgångsfaktorerna med dagens verksamhet är trovärdigheten i den oberoende rådgivningen, den nationella täckningen med lokal förankring som utgör en kanal för olika insatser för energieffektivisering och minskad klimatpåverkan, samt den breda och goda kompetensen hos rådgivarna. Utvecklingsmöjligheterna är kopplade till resursfördelning, organisation, prioriteringar och ökad tydlighet.

Energimyndigheten har valt nedanstående vision och målbild för förbättringsarbetet.

Vision: Energieffektivisering genom rådgivning.

Målbild:

Ökad energieffektivisering och mer förnybar energi genom att rådgivningen har:

Rätt målgrupper

Grupper med tydlig effektiviseringspotential, som kan nås med rimlig insats och där energi- och klimatrådgivarna kan tillföra kompetens.

Effektivare organisation med tydligare roller

Organisation anpassad för fastställda mål och målgrupper med tydlig rollfördelning mellan Energimyndigheten, regionala energikontor och energi- och klimatrådgivarna.

Tydligare krav

Förväntan och krav på energi- och klimatrådgivarna avseende genomförande är tydligt formulerade och kommunicerade av Energimyndigheten

Uppföljning

Enkel och effektiv uppföljning som visar effekten av verksamheten och att kraven på aktivitet hos energi- och klimatrådgivarna nås

Under 2014 har Energimyndigheten inom ramen för förbättringsarbetet och inom ramen för nuvarande uppdrag och förordning förtydligat riktlinjer, stramat upp rapportering, inlett metodutveckling och förbättrat uppföljningsarbete samt planerat gemensamma insatsprojekt för rådgivning för prioriterade målgrupper.

Energimyndigheten ser framöver tre huvudsakliga faser i förändringsarbetet, vilka pågår parallellt men avslutas i olika steg. En ny stödorganisation sattes januari 2015 med funktionen regional utvecklings ledare (RUL) som dels skall samordna insatser dels verka som metodutvecklingsstöd för energi- och klimatrådgivarna.

Föreslagna förändringar i förordningen

De förändringar som nu föreslås i förordningen syftar till att stärka det förbättringsarbete som Energimyndigheten har inlett för att öka effekten av de medel som är avsatta för energi- och klimatrådgivning. De huvudsakliga förändringarna är:

Ändring av förordningsnamn och bidragsbegrepp:

- Genomgående ändras ordet "bidrag" till "stöd".

Ändringar avseende målgrupper och inriktning för rådgivning:

- Transportområdet har visat sig vara svårt att hantera för klimat- och energirådgivare och bidragit till en för stor bredd i uppdraget. Verket för rådgivning bedöms inte som effektivt för transporter. Energimyndigheten föreslår därför att denna skrivning utgår från förordningen.
- Energimyndigheten har önskemål om att tydligare kunna inrikta verksamheten till av myndigheten prioriterade målgrupper för att möta nya behov. Därför föreslår myndigheten att det i förordningen införs en styrning från myndigheten avseende vilka målgrupper som verksamheten skall riktas till.

Tillkommande stöd i form av regionala utvecklingsledare

- Den verksamhet i form av regionala utvecklingsledare som Energimyndigheten redan infört bör formaliseras som funktion även i förordningen då myndigheten bedömer att det är viktigt för verksamhetens fortsatta utveckling genom kompetensstöd och metodutveckling.

Ändrade förutsättningar för stöd och stödets storlek

- Bidrag kan idag erhållas av samtliga kommuner oavsett storlek. Mindre kommuner är dock tydligt begränsade av hur många inom relevanta målgrupper som kan nås och påverkas av rådgivningen. De har även svårigheter att bemanna med kompetent personal dedikerade för rådgivning. Konsekvensen är att kvaliteten och nivån på rådgivningen ofta blir sämre i mindre kommuner. Idag har 133 kommuner av ovanstående skäl valt att samordna sig med andra kommuner, där dessa med god framgång delar på energirådgivningsresursen. För att säkra kvaliteten i rådgivningen även i mindre kommuner vill Energimyndigheten därför kräva sådan samordning mellan kommuner som har färre än 18 000 invånare.
- Idag kan bidrag erhållas av samtliga kommuner, där det lägsta beloppet är 280 000 kr och den högsta nivån 435 000 kr. Bidraget för rådgivningen varierar från runt 40 öre per invånare upp till 114 kronor per invånare. Skall en samhällsekonomisk effektivitet uppnås måste bidraget för rådgivning bättre spegla målgruppens storlek. Därför vill Energimyndigheten införa en fördelning av stödet som är mer proportionell mot de prioriterade målgrupper som rådgivningen riktas till. Genom ökad flexibilitet i fördelningen kan även eventuella förstärkta uppdrag användas för att fördela mer medel till kommuner med extra hög ambition för rådgivningen. Energimyndigheten önskar reglera principerna för fördelningen i sina föreskrifter.

Konsekvenser av föreslagna förordningsändringar

Energimyndigheten bedömer att den främsta konsekvensen av förordningsförändringarna är att många fler inom de prioriterade målgrupperna

kommer att nås av energi- och klimatrådgivningen med därpå följande ökad energieffektivisering och minskad klimatpåverkan.

Andra förväntade konsekvenser är förbättrade förutsättningar för landets energi- och klimatrådgivare att göra ett bra jobb och utveckla sin kompetens. Detta kommer i sin tur öka kvaliteten på rådgivningen, särskilt för medborgare i de kommuner som idag har svårt att bemanna och upprätthålla en god rådgivning.

Samtliga kommuner kommer ha möjlighet att söka stöd även om det i många fall kräver samordning mellan kommuner. Det skapas därmed bättre förutsättningar för en utökad samordning av kompetens mellan kommuner.

Uppskattningsvis ett trettiotal kommuner kommer troligen bedöma att det inte är värt att samarbeta för att kunna behålla energi- och klimatrådgivningen. Skulle det bli så kommer de invånare som inte har tillgång till en kommunal energi- och klimatrådgivare fortfarande nå den basnivå av rådgivning som finns tillgänglig via Energimyndighetens information på hemsidan och den nationella konsumentrådgivningen "Hallå konsument". Dessutom kan framtida informationsprojekt som finansieras av Energimyndigheten och genomförs exempelvis i Energikontorens regi fortfarande nå de kommuner som inte har energi- och klimatrådgivning. De medborgare vars kommun valt bort energi- och klimatrådgivning kommer däremot inte få tillgång till den uppsökande rådgivningen, lokal rådgivning via telefon och de nationella insatsprojekten eftersom de genomförs av just kommunernas energi- och klimatrådgivare.